

ПЛАТОН АЛЕКСЕЕВИЧ СЛЕПЦОВ-  
ОЙУУНУСКАЙ-САХА СОВЕТСКОЙ  
ЛИТЕРАТУРАТЫН ТӨРҮТТЭЭЧЧИ  
(1893-1939 ТААТТА ҮҺҮС ДЬОХСОҮОН НЭҺ.)



Үс саха төрүөҕүөр  
Үөрүүлээх күнүгэр  
Мин ырыам ылланья,  
Мин аатым ааттанья.  
П.А.Ойуунускай.

**«Ойуунускай саха норуотун улуу поэта, саха уус-уран тылын улуу маастара. П.А.Ойуунускай литератураҕа, тылга-биҕиги национальной киэн туттуубут!»  
Куннук УУрастыырап**

- ◎ ***П.А.Ойуунускай уонна билинни кэм***
- ◎ 1993 сылы ЮНЕСКО П.А.Ойуунускай сылынан биллэрбитэ. Аан дойду сайдыылаах дьоно-сэргэтэ саха талааннаах суруйааччытын 100 саабын бэлиэтээбитэ. Москва, Париж курдук аан дойду улахан куораттарыгар ус саха уоруулээх кунугэр улуу суруйааччы ырыата ылламмыта, аата ааттаммыта. Поэт сырдык эрэлэ, кэриэбэ туолла.
- ◎ П.А.Ойуунускай «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхото угус омук тылыгар тылбаастанар (нуучча, француз,английскай, турок...)

# П.А ОЙУУНУСКАЙ СУОЛТАТА

- П.А.Ойуунускай икки уйэ кирбиитигэр талааннаах поэт, биллиилээх общественной–политической деятель быьыытынан биллибитэ.
- П.А.Ойуунускай-суруйааччы, революция ырыабыта, поэзияҕа сана ис хобьоону киллэрбитэ, сана советской литератураны торуттээччи.
- Революция хорсун саллаата
- Государственной деятель, автономия боппуруобун котохпутэ.
- Учёнай, саха норуотун духовнааыгар куускэ улэлээбитэ, фольклору комускуур, олонхоҕо угус сыратын биэрбитэ. Саха тылын чинчийэр, тылдыт онорор. Тыл, история институтун 1936 с. тэрийэр.
- Саха театра сайдыытыгар эмиэ биллэр суолу хаалларбыта.

# АЙАР УЛЭТИН УРАТЫТА

- Поэзия ба революционной үйэ куурээнин, охсубуу уоһун-толонун, буурһатын-силлиэтин киллэрбитэ, ону кытта тэннэ саха ырыата-хобооно суруллар сокуоннарын уларытан, тупсаран сана форманы, ырыа-хобоон силлабической ньыманан суруллуутун олохтообута.
- Нарын лирик-поэт. Илбистээх сахалыы тыл куубун иччилээхтик эппитэ. Кини поэзията тематынан, ис хобоонунан бэйэтин кэмин иьигэр иитиллэн баран,этэр идеятынан кэм иитин тэлэйэн тахсар.

# ПОЭЗИЯТА

- Поэт талаана олох долгунун, кыргыбын куустээх ортотугар тургэнник уунэн-сайдан испитэ: «**Син биир буолбаат?!**» (1919), «**Конул ырыата**» (1922), «**Былааы- Совекка**», (1926), «**Оруол кэриэбэ**» (1929), «**Бырастыы**» (1932), «**Кэтэьии**» (1936), «**Турун, турун, туойун!**» (1930)
- «**Улэьит ырыата**» (1917)-эдэр поэт саас-уйэ тухары баттамыт улэьит дьаданы дьонно туьаайан туойбута.
- «**Турун, турун, туойун!**» (1930)-эдэр суруйааччыларга анаабыта. Поэт дьоллоох олох ырыата-хоьооно атын буолуо5ун этэр.
- «**Тимир коло**» (1926)-кыайбыт норуот ньиргиэрдээх тилэ5ин тыаьа модун санаатын эрчимэ суруллубут.

# ЛИРИКАТА

- Ойуунускай айар улэтин иккис кэрдийигэр лирикаата ордук сайдыбыта. Таптал темата, кэргэннэ ( «Доһорбор Суокуччэһэ»-1922), ийэһэ («Ийэм Дьэбдьэкиэй унуоһар»-1937), торообут дойдуга («Таатта урэх урдугэр»-1936), «Татыйык ыллыыра»-(1932) айымньыларыгар костор.

**Кэриэһим кэннибэр хааларым**

- **Кэхтибэт кэрэкэ тылларым...диэн поэт эппит тыллара тилиннэ.**

# П.А.ОЙУУНУСКАЙ ПРОЗАТА

- «Александр Македонскай»кэпсээн (1935)
- Кэпсээннэ икки философия: Ой уонна Куус буппэт моккуорэ, кырдьык проблемата костор. Сэриигэ «Кыайбыт-дьоло, кыайтарбыт-соро». Ол кырдьыгын, кырыыыын уйбакка улуу полководец Александр Македонскай эдэр саабыгар олор.
- Македонскай: «Мин да5аны билинни уоруум улуу кумахха таммах ууну таммалаппыттан атына суох», - диэн кутур5аннаах тумуккэ кэлэр. Кэпсээн сырдык тыыннаах, урдук ойго уруй этэр, орогой тардыьар кун идеялаах.

# ОЙУУНУСКАЙ ПРОЗАТА:

**«Дойду о5ото Дорогуунап Ньюкулай» сэьэн (1936)**

Сэьэн сюжета уьуйээннэ оло5уран. Саха5а ой уонна сурэх тугун быьаараары саха тапталаын суруйар. Кини хайдах курдук суду куустээ5ин. Саха таптала билэр кини сурэ5э уйа5ас, аьыныгас. Суруйааччы, **Дорогуунап уонна Даайыс** табыллыбатах дьыл5аларын кордоруугэ оло5уран, баайдар-атыыьыттар дьиннээх кибилии таптала, утуо сиэри-майгыны билиммэттэрин арыйар. Саха таптала хайдах сыаналыыра, ытыктыыра костор.



## **«Дьэбэрэттэн тахсыы» сэьэн (1930)**

**Темата:** олох дьэбэрэтигэр дьахтар олоххо тэпсиллиитэ.

**Сэьэн идеята:** дьахтар босхолонуута.

**Сурун герой-Харытыана** куустээх характердаах, дьэбэрэттэн тахсар. Харана атаҕастабыл Харытыана хараҕын аьар.

## ◎ «Сурэх» кэпсээн (1937)

◎ **Темата:** гражданскай сэриигэ куннээ5и олоххо барар охсубуу, оро куурууну ойуулаабын легенданы, фантастиканы кытта силбэьэр.

◎ Ааныска уола Мэхээлэ бандьыыттарга тубэьэн суорума суолланар. Ийэ уолун охсуспут кырдыгар итэ5эйэр.

# «КЫЬЫЛ ОЙУУН» ПОЭМА ДРАМА (1917-1925)

- **Сурун геройдар:** Кыьыл Ойуун, Оруос Баай, саьыл Ойуун.
- **Ойос геройдар:** отчуттар, дьон-норуот, Айыы Куо.
- **Мифологической уобарастар:** Эбэ Хотундойду иччитэ, эрэкэ-дьэрэкэ оолор-от-мас иччилэрэ, уот иччитэ-Хатан Тэмиэрийэ, Кутурбан Куо.
- **Оруос Баай-эргэ,** батталлаах олох, баттал сурэ. Кыьыа Айыы Куо олуутэ, Оруос Баай уйэтэ эстиитин кордорор.
- **Саьыл Ойуун-Оруос Баай** кутуруксута, эргэ, батталлаах олох араначчыьыта. Кини-эрэй, олуу бэлиэтэ.
- Кутурбан Куо-Ой символа, кэнэ5эьин кэлэр уйэ илдьитэ, «аан дойду саныыр санаатын этэр:
- Икки атахтаах тилиннэ!..
- Олору ойунэн кыайда,
- Олортон олбот буолла.»
- **Хатан Тэмиэрийэ-** уот иччитэ, утуо олох, дьол сурэ, кор-нар майгылаах, «икки атахтаах, оом эрэйдээх» диэн сырдык санаалаах. Уот умуллубат, охсубуу салбанар.

Охсубуу символа-быьах.

# «УЛУУ КУДАНСА» СЭБЭН (1929)

- Сэбэннэ патиархальной-родовой олох суулларын сажана олоро сылддыбыт ажа ууьун бабылыгын трагической дьылжата ойууланар.
- Куданса урдук халлаан ыйаажын утары ус суол улахан анныыны оностор.
- 1. Чолбон сулуу кэртэрэн туьэрэргэ сананар.
- 2. «Уоьээ дойду олуутэ» диэн дьан турбутугар, бар дьонун олууттэн быыьаары уоьээни абааьылары кытта, Улуу Суорун тойону кытта уруурьаьарга сананар. Тороппут оьолорун да сиэртибэлиирин кэрэйбэт.
- 3. Дьонно туьалаары аны аллараа дойдуттан быьа охсор аптаах кымыьы онортон ьларга сананар.
- Куданса бэйэтин уйэтигэр сатаан ситиьиллибэт соруктары туруоран, олох ьардарын кыайан уйбакка охтубут трагической уобарас. Сыалын сиппэт, кырыьска этиллэн, орпут дьон киниттэн киэр хайыьар. Этин-сиинин «уот сиэмэ буолан тарьан!..»-диэн ийэ буор сиригэр ььаллар. Кини батталы утарыохсуьар моккуор буолан тарьанар, сальанар.

# ОЙУУНУСКАЙ УОННА ОЛОНХО

- Ойуунускай- олонхоьут уонна олонхону чинчийбит учуонай.
- Саха монументальной эпоьын «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхону суруйбута. «Саха остуоруйата(олонхото), кини сюжета, уонна ис хоьооно» диэн научнай улэни суруйбута.
- «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо 36 тыьыынча строкалаах, 72 персонажтаах. Сэрии сыл-тан сыана5а оонньоммута. 1970с. Г.Г.Колесов толоруутугар грампластинка5а уьуллубута.
- 1975 с. тылбаасчылт, поэт Державин нууччалыы тылбаастаабыта.